

Skolegutt

«Ride, ride ranke. Se hvor skal nå veien gå ...» synger læreren høyt og klart og ser i taket. Hva han ser på, vet ikke lille Mattis, og hva læreren synger, vet han heller ikke, men alle synger med, for det har læreren sagt at de skal. Noen lavt, nesten uhørlig – andre noe høyere, men ingen så høyt og klart som læreren. Lille Mattis synger også:

«Ride, ride ranke. Seleskallui veien gå ...»

De har mange rare sanger, dážaene. Denne om søppelbøtta er likevel rarest av alle. Hva er nå vel det å synge om? Skolen er et merkelig sted. Alltid, alltid må de synge. Om morgenen får de ikke sette seg før de har sunget, enda noen er trøtte etter å ha gått langt. På internatet får de ikke spise før de har sunget ågudsometerlitenful. Man kan være så sulten at tarmene roper, men spise får man ikke, enda maten står der ferdig smurt og det er melk i mugga og alt man trenger. Nei, de må synge, synge mange rare ord. Lille Mattis tenker på dette noen ganger, men han spør ingen. Det skal så være, tenker han. Han er stor nå. Skolegutt.

Dagene med ny lærdom er lange og harde. Stolene er også harde. Det er vondt å sitte når det verker og klør alle steder og tida slett ikke vil gå.

Læreren er stor og sikkert veldig sterk. Han prater hele dagen. Ikke godt å vite hva han prater om. Kanskje er det noe med mening, noe viktig som man kunne hatt nytte av. Noe forstår da lille Mattis etter hvert. Lese er låkkat, jente det samme som niei'da, han forstår sitt stille og gå ut og reis opp og kritt og enda mye mer. Han plukker opp ord. Samler på dem. Gjemmer dem på et hemmelig sted i hodet,

men bruker dem ikke. Er ikke så viss på at han har forstått alt rett. Det er best ikke å si noe. Kanskje noen ler av ham. Kanskje læreren blir sint. Det er best å tie stille.

Læreren er så klok. Sikkert ikke den ting han ikke vet. Han kan alle norske ord som fins.

Mattis vet også mye. Av faren sin har han nettopp lært navnene på øremerkene på reinen og lært hvordan de forskjellige snittene ser ut. Han kan fadervår og navn på fuglene. Han kan eventyr om sånt som har hendt for lenge siden – om Stallo, om tsjudene og om uldaer som byttet til seg snille, små samebarn mot sine egne underjordiske.

Mattis kunne fortalt i dagevis. Men læreren kan jo ikke samisk. Læreren kan ikke vite om alt Mattis vet.

Å, han skulle bare visst, tenker Mattis.

Inni seg, der ingen kan høre, unntatt Gud, sier Mattis norske ord hele dagen. Om igjen og om igjen. Han lærer så mye nå. Lærer alle ord han trenger for å bli voksen og klare seg. Som læreren sier at de skal. Men far og mor er jo voksne. Han har aldri hørt at de har snakket norsk. Kanskje de ikke klarer seg? Mattis grubler på dette. Syns det er rart. Men læreren som har vært alle steder – han vet vel.

Her på kirkestedet er det flere enn læreren som snakker norsk. De er Herrer, de også. De bor i fine hus med masse bilder på veggen, har han hørt. De har lekerom og platespillere også.

Norsk er nok best, men så fryktelig vanskelig.

Hver fredag får de dra heim. De kjører med skolebussen. Det tar over to timer. De har det artig i bussen, herjer og skøyer. Noen ganger joiker de. Da stopper Sjøfør-Niillas bussen og kommer bak og skjenner på dem. Så snart han har begynt å kjøre igjen, fortsetter de. Til slutt må han bare gi seg, Sjøfør-Niillas, eller så vil de aldri komme fram.

Når han er heime i helgene, forteller han om skolen, hva de gjør der. Forteller noe læreren har sagt som han har forstått. Mor og far bare trekker på skuldrene. Sier ikke alltid noe, men sier noen

ganger at det er mye tull de driver med – dåžagoanstat. Lærer de noe om reinen, lærer de noe om å klare seg sjøl på fjellet, lærer de å sy i skinn og stelle klærne sine?

Nei, Mattis må si seg enig i at det er nå ikke så nødvendig alt det de lærer der nede – synge og si fram vers som ikke er om Gud engang.

Mora og faren syns ikke om skolen. Ungene lærer ikke det de trenger å lære. De blir klønete og ukyndige med reinen når de er så mye borte fra den. Ikke får de ta seg fri heller. Det er sørgelige greier.

Bare i sommerferien og i helgene kan Mattis være med foreldrene til flokken. Det er det gildeste Mattis vet. Særlig om vinteren. Da får han sitte på scooteren sammen med mora, faren eller de store søsknene sine. Han får sitte foran og holde i styret og kjøre så snøspruten står bak dem. Når han blir stor, skal han ha sin egen scooter – en Yamaha.

Mattis har sine egne reinsdyr. Han kjenner dem på øremerket, sier han. Det er *nesten* sant. Iallfall kan han ta dem ut på fargen og hornene. Faren bruker å skryte av ham. Sier han er pappas beste dreng. Det liker Mattis å høre.

Det er en kald vinterlørdag. Mattis er med faren sin til reinflokken. Faren skal kaste fast en rein og ber Mattis hjelpe til med å passe på ytterkantene av flokken så dyrene ikke bryter ut og legger av gårde ut i småskogen. Mattis skal nok hjelpe far. Han får høytid over de frostrimete øyenbrynene. Spenner på seg skiene og vokter på farens skritt, vokter hans minste bevegelse, løper når faren løper. Gjør så godt han kan. Men Mattis stakkar springer likevel bare dit han ikke skal. Skiene har han helt gitt opp å holde styr på. Får det ikke til med bare skaller og skinnbindinger. Han stønner og sliter, snart hit snart dit, men hva han enn gjør, så blir det feil. Faren løper i djup snø, svetter og peser og plages og er sint. Skjenner på Mattis som er dummere enn den dumme dåža. Hundene springer også. De forstår. De er der de skal være. Mattis forstår mindre enn en hund. Han kjenner seg så liten. Bare til plage. Småsnufsende kryper han sammen bak scootersleden. Gjemmer seg og gjemmer sin skam for faren.

Helga tar slutt. Bussen kommer og henter dem som bor langt unna. Mattis syns det er trist å dra, men det kjennes lettere når de kommer fram og treffer de andre. De har mye å fortelle hverandre. Alt de har vært med på. Noen er som små menn allerede. Andre ferdiglærte kvinfolk.

Læreren spør om de har lest på leksene. Det er ingen som svarer noe på det.

Gjennom vinduet skinner ei bleik vintersol igjen etter langt mørke.

De lærer å regne. Det er artig. Mattis legger sammen tall og trekker tall fra tall. Det går fint. Læreren er blid.

Neste time spør læreren om de har lært fadervår heime. Det har

de. En etter en rekker de opp ei hand – ikke så høyt, bare så vidt over pultlokket – et forsiktig ja. Læreren ser ut over klassen. Det kiler i små mager. De vet at han leter seg ut en nå. En som skal svare – svare for dem alle. Klassen er trykkende stillhet og alvorlige øyne – noen blå, andre brune, noen redde og andre med et snev av iver.

«Mattis, få høre deg.»

«Áčči min don guhte leat ...»

«På norsk!»

«Fader vår, du som er i himmel.»

«himmelen,» retter læreren.

«himmel *enn*,» gjentar Mattis.

«Videre!»

Mattis ser ned i pultlokket.

«Videre!» Lærerens stemme er skarp.

Pultlokket blir en stor lodden tåke foran øynene til Mattis.

«På nytt fra begynnelsen!»

«Fader vår, du som er i himmel enn ...»

Han kikker stjålent opp på læreren som er rød i ansiktet og på halsen like ned til sløyfa som ser ut som vingespenget på en liten fugl.

«Gjenta etter meg – helliget vorde ditt navn.»

«Hellige ...»

Mattis blir igjen taus. Ser og ser ned i pultlokket som nå er et stort bølgende hav. Han kniper igjen munnen.

«Så! – Helliget vorde ... kom nå.»

Men Mattis enser ikke lenger at læreren maser og gjentar og blir mer og mer høyrøstet. Han tier. Er ikke lenger her i det vonde klasserommet med tankene sine. Mattis tenker på presten. Presten har jo sagt ... og han er jo også norsk ... presten må vel vite det ... han har til og med sagt det i kirka ... Mattis har selv hørt det ... tolken sa det også. De sa at Gud forstår alle språk.

Han kniper de foldede hendene hardt sammen. Løfter igjen hodet mot kateteret. Munnen dirrer litt, men fort, ivrig, sier han fram – uten stopp, uten tid til punktum, en trillende vårbekk.

«Áčči min don guhte leat almmis basohuvvus du namma bohtos.»

Han ser ufravendt på læreren. Ser at han blir rødere og rødere i ansiktet. Mattis holder fram. Hever stemmen. Noen ganger snubler ordene litt i all iveren, men han tar dem opp igjen:

«... atte middjiide min beavválaš ...»

Han stotrer ikke nå lenger.

«... ja gudni agalašvuthii. Amen.»

Mattis setter seg. Ser på ny ned i pulten. Den er ikke tåketelenger. Bare alminnelig grå pult. Men det er så stille. Hjertet hamrer i brystet og han venter.

«Takk, takk, det ... er bra,» sier læreren sakte. Lavt.

Det er bare så vidt at de kan høre det.